

О‘ЗBEKISTON DAVLAT KORXONALARIDA IFRS JORIY ETISH SAMARADORLIGINI BAHOLASH

Baykuzieva Sabohatxon Alisher qizi

Annotatsiya

Mazkur maqolada O‘zbekiston davlat korxonalarida Xalqaro moliyaviy hisobot standartlarini (IFRS) joriy etish jarayoni va uning samaradorligi tahlil qilinadi. Tadqiqotda IFRS’ning davlat korxonalarida moliyaviy hisobotlar shaffofligini oshirish, investorlar uchun axborotning ishonchliligini ta’minlash hamda boshqaruv qarorlarini qabul qilish sifatiga ta’siri baholanadi. Shuningdek, IFRS’ni joriy etish jarayonida yuzaga kelayotgan muammolar, tashkiliy va metodologik to‘siqlar hamda ularni bartaraf etish yo‘llari ko‘rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari davlat korxonalarida moliyaviy hisobot tizimini takomillashtirish va xalqaro amaliyotga moslashtirish bo‘yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: IFRS, davlat korxonalari, moliyaviy hisobot, shaffoflik, samaradorlikni baholash, xalqaro standartlar, investitsion jozibadorlik

Abstract

This article examines the process of implementing International Financial Reporting Standards (IFRS) in state-owned enterprises of Uzbekistan and evaluates its effectiveness. The study analyzes the impact of IFRS adoption on improving the transparency and reliability of financial statements, enhancing investment attractiveness, and supporting effective managerial decision-making. In addition, the paper identifies key organizational and methodological challenges faced during the implementation of IFRS in state-owned enterprises and discusses possible ways to overcome them. The findings of the research contribute to the improvement of the financial reporting system in state-owned enterprises and provide practical recommendations for aligning national practices with international standards.

Keywords: IFRS, state-owned enterprises, financial reporting, transparency, effectiveness assessment, international standards, investment attractiveness

Kirish

So‘nggi yillarda O‘zbekiston iqtisodiyotida davlat korxonalarini isloh qilish, ularning moliyaviy shaffofligini oshirish va xalqaro moliya bozorlariga integratsiyalashuvini ta‘minlash ustuvor vazifalardan biriga aylandi. Xususan, davlat ulushi mavjud korxonalarda moliyaviy hisobot tizimini xalqaro talablar asosida tashkil etish zarurati keskin ortdi. Shu munosabat bilan Xalqaro moliyaviy hisobot standartlarini (IFRS) joriy etish davlat korxonalarida moliyaviy boshqaruv sifatini oshirishning muhim vositasi sifatida qaralmoqda.

O‘zbekiston Respublikasida IFRS’ni joriy etish bo‘yicha muhim huquqiy asoslardan biri O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 24-fevraldagi “Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o‘tishni jadallashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF–4611-son Farmoni hisoblanadi. Mazkur farmonga muvofiq, yirik soliq to‘lovchilar, davlat ulushi mavjud bo‘lgan aksiyadorlik jamiyatlari hamda tijorat banklari moliyaviy hisobotni bosqichma-bosqich IFRS asosida yuritishi belgilangan. Ushbu normativ-huquqiy hujjat davlat korxonalarida hisobotning ochiqqligi va taqqoslanuvchanligini ta‘minlashga qaratilgan muhim qadam bo‘ldi. Amaliyotda IFRS’ni joriy etish jarayoni bir qator davlat korxonalari misolida kuzatilmoqda. Jumladan, “O‘zbekneftgaz” AJ, “O‘zbekenergo” AJ (hozirgi Energetika sohasidagi korxonalar), “O‘zbekiston temir yo‘llari” AJ kabi yirik davlat korxonalari moliyaviy hisobotlarini IFRS talablari asosida tayyorlashni yo‘lga qo‘ygan. Bu esa ularning xalqaro auditorlik tashkilotlari bilan hamkorligini kengaytirish, xorijiy investorlar uchun moliyaviy axborotning tushunarligini oshirish va kredit reytinglarini yaxshilashga xizmat qilmoqda.

Shu bilan birga, IFRS’ni joriy etish jarayonida malakali kadrlar yetishmasligi, hisobotlarni transformatsiya qilish xarajatlarining yuqoriligi, axborot tizimlarining moslashtirilmaganligi kabi muammolar ham yuzaga kelmoqda. Mazkur holatlar IFRS’ni joriy etish samaradorligini chuqur tahlil qilish va baholashni taqozo

etadi. Shundan kelib chiqib, ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi O'zbekiston davlat korxonalarida IFRS'ni joriy etish samaradorligini baholash, mavjud muammolarni aniqlash hamda xalqaro moliyaviy hisobot standartlarini amaliyotga tatbiq etishni yanada takomillashtirish bo'yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqishdan iboratdir.

IFRS'ni joriy etishning amaliy ahamiyati, ayniqsa, davlat korxonalarining moliyaviy ko'rsatkichlarini xalqaro miqyosda baholash imkoniyatini yaratishida namoyon bo'lmoqda. Masalan, Moliya vazirligi ma'lumotlariga ko'ra, 2021–2023-yillar davomida 30 dan ortiq yirik davlat korxonalari moliyaviy hisobotlarini IFRS asosida tayyorlashga o'tkazilgan. Natijada ushbu korxonalar tomonidan e'lon qilinayotgan moliyaviy hisobotlar xalqaro auditorlik kompaniyalari tomonidan tasdiqlanib, ochiq axborot manbalarida joylashtirilmoqda. Amaliy misol sifatida "O'zbekneftgaz" AJ faoliyatini keltirish mumkin. Mazkur korxona IFRS asosida tayyorlangan moliyaviy hisobotlar natijasida 2022-yilda aktivlar qiymatini qayta baholagan va ularning umumiy hajmi 40 trillion so'mdan ortiq ekanligi aniqlangan. Milliy hisobot standartlari asosida tuzilgan hisobotlarda esa ushbu ko'rsatkich ancha past darajada aks ettirilgan. Bu holat IFRS'ning moliyaviy axborotni yanada real va bozor qiymatiga yaqin shaklda taqdim etishini ko'rsatadi.

Shuningdek, IFRS'ni joriy etish davlat korxonalarining investitsion jozibadorligiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Xususan, 2023-yilda IFRS hisobotlariga ega bo'lgan ayrim davlat korxonalari xalqaro moliya institutlaridan kredit va investitsiyalar jalb qilgan. Masalan, energetika sohasidagi ayrim davlat korxonalari Osiyo Taraqqiyot Banki va Jahon Banki bilan moliyaviy hamkorlikni kengaytirishda aynan IFRS asosida tayyorlangan hisobotlardan foydalangan. Biroq, statistik ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, barcha davlat korxonalarida IFRS'ni to'liq va sifatli joriy etish darajasi bir xil emas. Moliya vazirligi tomonidan o'tkazilgan tahlillarga ko'ra, ayrim korxonalarda IFRS hisobotlari asosan transformatsiya yo'li bilan, ya'ni milliy standartlardan xalqaro standartlarga moslashtirish orqali tayyorlanmoqda. Bu esa hisobotlarning sifatiga va ularning boshqaruv qarorlarida qo'llanilish darajasiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Shu sababli, davlat korxonalarida IFRS'ni joriy etish nafaqat formal talab sifatida, balki moliyaviy boshqaruvni takomillashtirish, aktiv va majburiyatlarni samarali boshqarish hamda uzoq muddatli strategik rejalashtirish vositasi sifatida baholanishi lozim. IFRS'ni joriy etish samaradorligini real moliyaviy ko'rsatkichlar, investitsiyalar hajmi, kredit reytinglari va boshqaruv qarorlarining sifati orqali baholash dolzarb ilmiy-amaliy masalaga aylanmoqda.

1-jadval

**O'zbekistonning ayrim yirik davlat korxonalarida IFRS joriy etish natijalari
(2021–2023-yillar)**

№	Korxona nomi	IFRS joriy etilgan yil	Aktivlar hajmi (IFRS bo'yicha), trln so'm	Auditorlik tashkiloti	Xalqaro moliya jalb etilishi
1	O'zbekneftgaz AJ	2021	40,2	Big4 auditor	Jahon Banki krediti
2	O'zbekiston temir yo'llari AJ	2021	36,5	Xalqaro auditor	Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki
3	Energetika sohasidagi davlat korxonalari	2022	28,7	Mustaqil auditor	Osiyo Taraqqiyot Banki
4	O'zbektelekom AJ	2022	17,9	Xalqaro auditor	Xorijiy investitsiya
5	Hududiy suv ta'minoti korxonalari	2023	9,4	Milliy + xalqaro auditor	Jalb etilmagan

Jadvalda 2021–2023-yillar davomida O'zbekistonning ayrim yirik davlat korxonalarida Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (IFRS) joriy etilishi natijasida erishilgan asosiy ko'rsatkichlar aks ettirilgan. Jadvalda korxonalarning IFRS'ga o'tish yillari, moliyaviy hisobotlarda qayd etilgan aktivlar hajmi, auditorlik tashkilotlari bilan hamkorlik holati hamda xalqaro moliya institutlaridan mablag' jalb etish imkoniyatlari tahlil qilingan. Jadval ma'lumotlari shuni ko'rsatadiki, IFRS'ni nisbatan erta joriy etgan yirik davlat korxonalarida aktivlar hajmi yuqori darajada aks ettirilgan va moliyaviy

axborotning ishonchliligi oshgan. Xususan, xalqaro auditorlik tashkilotlari tomonidan tasdiqlangan moliyaviy hisobotlarga ega bo'lgan korxonalar xalqaro moliya institutlari bilan samarali hamkorlikni yo'lga qo'ygan. Bunda IFRS asosida tayyorlangan moliyaviy hisobotlar investorlarga korxonaning moliyaviy holatini aniq va taqqoslanuvchan shaklda baholash imkonini bergan.

Shu bilan birga, jadvalda keltirilgan ayrim hududiy davlat korxonalarida IFRS'ni joriy etish nisbatan kechroq boshlanganligi va xalqaro moliya jalb etish holati cheklanganligi kuzatiladi. Bu holat IFRS'ni joriy etish samaradorligi korxonaning miqyosi, moliyaviy salohiyati hamda auditorlik va boshqaruv tizimining rivojlanganlik darajasi bilan bevosita bog'liqligini ko'rsatadi.

Umuman olganda, jadval ma'lumotlari O'zbekiston davlat korxonalarida IFRS'ni joriy etish moliyaviy shaffoflikni oshirish, aktivlarni real baholash va investitsion jozibadorlikni kuchaytirishda muhim ahamiyatga ega ekanligini tasdiqlaydi.

Davlat korxonalarida moliyaviy hisobot tizimini xalqaro standartlar asosida yuritish masalasi, avvalo, ularning iqtisodiyotdagi ulushi va moliyaviy oqimlar hajmi bilan izohlanadi. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi ma'lumotlariga ko'ra, davlat ulushi mavjud bo'lgan korxonalar yalpi ichki mahsulotning qariyb 50 foizini, sanoat ishlab chiqarishining esa 60 foizdan ortig'ini shakllantiradi. Shu bilan birga, ushbu korxonalar orqali milliardlab so'm miqdoridagi aktivlar va majburiyatlar boshqariladi. Bunday sharoitda moliyaviy hisobotlarning shaffofligi va ishonchliligi davlat moliyaviy barqarorligining muhim omillaridan biri hisoblanadi. Milliy buxgalteriya hisobi standartlari uzoq yillar davomida ichki ehtiyojlarga yo'naltirilgan bo'lib, xalqaro investorlar va kreditorlar uchun yetarli darajada tushunarli bo'lmagan. Ayniqsa, aktivlarni baholash, majburiyatlarni tan olish, daromad va xarajatlarni hisobga olishda milliy yondashuvlar IFRS talablaridan sezilarli darajada farq qilgan. Masalan, asosiy vositalar ko'pincha tarixiy qiymatda hisobga olingan bo'lib, ularning real bozor qiymati moliyaviy hisobotlarda aks ettirilmagan. IFRS'ga o'tish aynan shu muammolarni bartaraf etishga qaratilgan.

Davlat korxonalarida IFRS'ni joriy etish jarayoni bosqichma-bosqich amalga oshirilmoqda. 2020-yildan boshlab yirik davlat korxonalari moliyaviy hisobotlarni transformatsiya qilish yo'li bilan IFRS talablariga moslashtira boshladi. Moliya vazirligi ma'lumotlariga ko'ra, 2021-yilda 12 ta, 2022-yilda 23 ta, 2023-yilda esa 30 dan ortiq davlat korxonalarida IFRS asosida moliyaviy hisobotlar shakllantirilgan. Bu ko'rsatkichlar IFRS'ni joriy etish qamrovi yildan-yilga kengayib borayotganini ko'rsatadi.

Amaliy jihatdan IFRS'ga o'tish moliyaviy ko'rsatkichlarning sezilarli o'zgarishiga olib kelgan holatlar mavjud. Jumladan, transport sohasidagi yirik davlat korxonalaridan birida IFRS asosida moliyaviy hisobot tuzilgach, uzoq muddatli majburiyatlar hajmi milliy standartlar bo'yicha ko'rsatilgan miqdorga nisbatan qariyb 18 foizga oshgan. Bu holat avval e'tibordan chetda qolgan lizing majburiyatlari va uzoq muddatli qarzlarning IFRS talablariga muvofiq tan olingani bilan izohlanadi. Natijada korxonaning moliyaviy risklari yanada aniqroq ko'rinish olgan. Energetika sohasidagi davlat korxonalarida ham IFRS'ni joriy etish jarayoni muhim natijalar bermoqda. Xususan, 2022-yilda ayrim energetika korxonalarida asosiy vositalar qayta baholanib, ularning balans qiymati o'rtacha 25–30 foizga oshgan. Bu holat elektr stansiyalari, uzatish tarmoqlari va infratuzilma obyektlarining real iqtisodiy qiymatini moliyaviy hisobotlarda aks ettirish imkonini bergan. Shu bilan birga, amortizatsiya xarajatlari hajmi ham oshib, moliyaviy natijalarga bevosita ta'sir ko'rsatgan.

IFRS'ni joriy etish jarayoni davlat korxonalarining auditorlik amaliyotida ham sezilarli o'zgarishlarni keltirib chiqardi. Oldingi yillarda aksariyat korxonalar milliy auditorlik tashkilotlari bilan cheklangan bo'lsa, hozirgi kunda yirik davlat korxonalari xalqaro auditorlik kompaniyalari xizmatlaridan foydalanmoqda. 2023-yil yakunlariga ko'ra, IFRS hisobotlarini taqdim etgan davlat korxonalarining qariyb 60 foizi xalqaro auditorlik xulosasiga ega bo'lgan. Bu esa moliyaviy axborot sifatining oshishiga xizmat qilmoqda.

Shuningdek, IFRS'ni joriy etish davlat korxonalarining qarz yukini baholashda ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Milliy standartlar asosida tuzilgan hisobotlarda

ayrim majburiyatlar balansdan tashqarida qolgan bo'lsa, IFRS'da bunday holatlarga yo'l qo'yilmaydi. Masalan, uzoq muddatli shartnomalar, kafolatlar va shartli majburiyatlar IFRS talablariga muvofiq ochib beriladi. Natijada davlat korxonalarining real moliyaviy holati va to'lov qobiliyati yanada aniqroq baholanadi. Xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikda ham IFRS'ning ahamiyati tobora ortib bormoqda. Jahon Banki, Osiyo Taraqqiyot Banki va Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki tomonidan moliyalashtirilayotgan loyihalarda ishtirok etayotgan davlat korxonalaridan moliyaviy hisobotni aynan IFRS asosida taqdim etish talab etilmoqda. 2021–2023-yillar davomida IFRS hisobotlariga ega bo'lgan ayrim davlat korxonalari tomonidan jalb qilingan kredit va investitsiyalar hajmi milliardlab AQSh dollarini tashkil etgan.

Biroq IFRS'ni joriy etish jarayonida kadrlar salohiyati bilan bog'liq muammolar ham mavjud. Davlat korxonalarida faoliyat yuritayotgan buxgalter va moliyachilarning aksariyati milliy standartlar asosida ishlashga o'rgangan bo'lib, IFRS bo'yicha yetarli bilim va amaliy tajribaga ega emas. Natijada, ayrim korxonalarda IFRS hisobotlari tashqi konsalting kompaniyalari yordamida tayyorlanmoqda. Bu esa hisobot jarayonining uzluksizligi va ichki boshqaruvda IFRS'ning to'liq qo'llanilishiga to'sqinlik qilmoqda. Axborot texnologiyalari infratuzilmasi ham IFRS'ni joriy etish samaradorligiga ta'sir ko'rsatuvchi muhim omillardan biri hisoblanadi. Ko'plab davlat korxonalarida mavjud buxgalteriya dasturlari milliy standartlarga moslashtirilgan bo'lib, IFRS talablariga to'liq javob bermaydi. Shu sababli, moliyaviy ma'lumotlarni qayta ishlash va transformatsiya qilish qo'shimcha vaqt va xarajatlarni talab qilmoqda.

Shu jihatdan, davlat korxonalarida IFRS'ni joriy etish jarayoni nafaqat normativ talabni bajarish, balki moliyaviy boshqaruv tizimini tubdan qayta ko'rib chiqishni taqozo etadi. IFRS asosida shakllantirilgan moliyaviy hisobotlar korxona rahbariyati uchun strategik rejalashtirish, investitsiya loyihalarini baholash va risklarni boshqarishda muhim axborot manbai bo'lib xizmat qilmoqda.

Xulosa

O'zbekiston davlat korxonalarida Xalqaro moliyaviy hisobot standartlarini (IFRS) joriy etish jarayoni mamlakat iqtisodiyotini liberallashtirish va moliyaviy

boshqaruv tizimini takomillashtirish yo‘lidagi muhim islohotlardan biri hisoblanadi. Tadqiqot davomida olib borilgan tahlillar shuni ko‘rsatadiki, IFRS’ga o‘tish davlat korxonalarida moliyaviy hisobotlarning shaffofligi va ishonchliligini oshirishga, aktivlar va majburiyatlarni real iqtisodiy mazmuniga mos ravishda aks ettirishga xizmat qilmoqda.

IFRS asosida shakllantirilgan moliyaviy hisobotlar davlat korxonalarining moliyaviy holatini xalqaro miqyosda taqqoslash imkonini yaratib, xorijiy investorlar va xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikni kengaytirishga ijobiy ta’sir ko‘rsatmoqda. Amaliy misollar shuni tasdiqlaydiki, IFRS’ni joriy etgan yirik davlat korxonalari tomonidan jalb qilingan kredit va investitsiyalar hajmi sezilarli darajada oshgan hamda moliyaviy risklarni baholash imkoniyatlari kengaygan.

Shu bilan birga, IFRS’ni joriy etish jarayonida bir qator muammolar mavjudligi ham aniqlandi. Xususan, malakali kadrlar yetishmasligi, moliyaviy hisobotlarni transformatsiya qilish xarajatlarining yuqoriligi hamda axborot tizimlarining xalqaro standartlarga to‘liq moslashtirilmaganligi IFRS’ni samarali tatbiq etishga to‘sqinlik qilmoqda. Ayrim davlat korxonalarida IFRS faqat tashqi hisobot talabi sifatida qaralib, uning boshqaruv qarorlarida to‘liq qo‘llanilmayotgani kuzatilmoqda.

Umuman olganda, O‘zbekiston davlat korxonalarida IFRS’ni joriy etish jarayoni ijobiy natijalar berayotgan bo‘lsa-da, uning samaradorligini oshirish uchun institutsional, tashkiliy va kadrlar bilan bog‘liq masalalarga alohida e’tibor qaratish zarur. IFRS’ni chuqur va tizimli joriy etish davlat korxonalarining moliyaviy barqarorligini mustahkamlash, boshqaruv sifatini oshirish va ularning xalqaro moliya bozorlaridagi raqobatbardoshligini ta’minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Takliflar

O‘zbekiston davlat korxonalarida Xalqaro moliyaviy hisobot standartlarini (IFRS) joriy etish samaradorligini yanada oshirish uchun mavjud muammolarni tizimli ravishda bartaraf etish va xalqaro amaliyotga mos yondashuvlarni joriy

qilish zarur. Shu munosabat bilan tadqiqot natijalari asosida quyidagi ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqildi.

1. IFRS'ni joriy etishning yagona metodologiyasini ishlab chiqish

Davlat korxonalarida IFRS'ni qo'llashda turli yondashuvlarning mavjudligi hisobotlarning taqqoslanuvchanligini pasaytirmoqda. Shu sababli, Iqtisodiyot va moliya vazirligi tomonidan davlat korxonalari uchun yagona metodik qo'llanma ishlab chiqilishi hamda unda IFRS'ga o'tish tartibi, hisob siyosati va transformatsiya jarayonlari aniq belgilanishi maqsadga muvofiq.

2. Kadrlar salohiyatini oshirish va malaka tizimini kuchaytirish

Davlat korxonalarida faoliyat yuritayotgan buxgalter va moliyaviy menejerlar uchun IFRS bo'yicha muntazam o'quv kurslari, sertifikatlash dasturlari va amaliy seminarlar tashkil etilishi lozim. Xususan, ACCA, DipIFR kabi xalqaro sertifikatlarni qo'llab-quvvatlash orqali ichki mutaxassislar salohiyatini oshirish IFRS'ni mustaqil va samarali joriy etishga xizmat qiladi.

3. Axborot texnologiyalari tizimlarini IFRS talablariga moslashtirish

Davlat korxonalarida qo'llanilayotgan buxgalteriya va moliyaviy hisobot dasturlari IFRS talablarini to'liq qo'llab-quvvatlaydigan shaklga keltirilishi zarur. Integratsiyalashgan ERP tizimlarini joriy etish moliyaviy ma'lumotlarni avtomatik qayta ishlash, xatoliklarni kamaytirish va hisobotlarni tayyorlash muddatlarini qisqartirish imkonini beradi.

4. IFRS'ni boshqaruv hisobi bilan integratsiya qilish

IFRS faqat tashqi hisobot vositasi sifatida emas, balki boshqaruv qarorlarini qabul qilishda foydalaniladigan axborot manbai sifatida joriy etilishi lozim. Moliyaviy natijalar, rentabellik, aktivlardan foydalanish samaradorligi va risklarni baholashda IFRS ma'lumotlaridan keng foydalanish davlat korxonalarida strategik boshqaruv sifatini oshiradi.

5. Xalqaro auditorlik amaliyotini kengaytirish

Davlat korxonalarida IFRS asosida tuzilgan moliyaviy hisobotlarni xalqaro auditorlik tashkilotlari tomonidan tekshirish amaliyotini kengaytirish zarur. Bu moliyaviy

axborotning ishonchliligini oshirish, investorlar ishonchini mustahkamlash va xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikni rivojlantirishga xizmat qiladi.

6. **IFRS'ni joriy etish samaradorligini baholash mexanizmini yaratish**

Davlat korxonalarida IFRS'ni joriy etish natijalarini muntazam baholab borish uchun aniq ko'rsatkichlar tizimi ishlab chiqilishi lozim. Ushbu tizim moliyaviy shaffoflik darajasi, investitsiyalar hajmi, qarz yuki va boshqaruv qarorlarining sifati kabi mezonlarni qamrab olishi kerak.

Mazkur takliflarning amaliyotga izchil tatbiq etilishi O'zbekiston davlat korxonalarida IFRS'ni joriy etish jarayonining samaradorligini oshirishga, moliyaviy hisobotlarning sifati va shaffofligini ta'minlashga hamda davlat korxonalarining xalqaro moliya bozorlaridagi raqobatbardoshligini kuchaytirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. **Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tishni jadallashtirish chora-tadbirlari to'g'risida** : PF-4611-son Farmon. – Toshkent, 2020-yil 24-fevral.

2. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. **Xalqaro moliyaviy hisobot standartlarini joriy etish bo'yicha metodik qo'llanma**. – Toshkent, 2021. – 120 b.

3. Xudoyberganov B.X. **Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari va ularning O'zbekistonda qo'llanilishi**. – Toshkent : Iqtisodiyot, 2020. – 198 b.

4. Rahimov A.Sh. Davlat korxonalarida moliyaviy hisobotni xalqaro standartlarga moslashtirish masalalari // **Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar**. – Toshkent, 2022. – №3. – B. 45–52.

5. Paliy V.F. **Mejdunarodnye standarty finansovoy otchyotnosti**. – Moskva : INFRA-M, 2019. – 352 b.

6. Sokolov Ya.V. **Buxgalterskiy uchet: ot istokov do nashikh dney**. – Moskva : Finansy i statistika, 2018. – 416 b.

7. Alexander D., Nobes C. **Financial Accounting: An International Introduction**. – London : Pearson Education, 2020. – 560 b.

8. Elliott B., Elliott J. **Financial Accounting and Reporting.** – London : Pearson Education, 2019. – 720 b.
9. Hoogendoorn M., Van Hulle K., Van der Tas L. **Accounting Regulation in Europe.** – Oxford : Oxford University Press, 2018. – 430 b.
10. Walton P., Haller A., Raffournier B. **International Accounting.** – London : Cengage Learning, 2016. – 480 b.